

Landskap: *Blekinge* Upptecknat av: *A. L. Hedrénsting*
 Härad: *Bräkne* Adress: *Karlskrona.*
 Socken: *Öljehult* Berättat av: *Emeli Karlsson*
 Uppteckningsår: *1936.* Född år *1872* i *Öljehult.*

Uppteckningen rör

Textilier II Animate spånadsämnen : Ull. s. 1-16

(Tärahälla.)

Nöthår " 17.

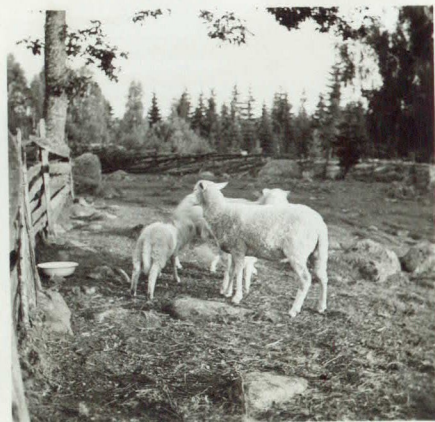
Ordsär

" 18

Textilier II Animala språvadsämnenUll.

Får hölls allmänt på gårdarna för. Man höll sig med får för köttets och främst av allt för ullens skull. När de skulle slå eller plocka polatin, slaktade de får, så de fick lite mat i huset.

Fårna, som användes, var vanliga bondfår, (Se bild!), men i alla

a

b

c

Skriv endast på denna sida!

fäls arlsfär, som fick 2 lammer. Fackau behölls till livfär, men gummen slaktades på hösten (oktober månad).

Fäsen brade rak, fin och lät påls. De klipptes bröst och rår. Fäken Karlsons systre Bilda var mycket duktig att klippa fär. Det skall konst till, så att man ej skadar djuret.

Silammstek skulle vara fin. Betingade 7 kr per kg. Eljst slaktades lammen 3-5 månader gamla, vanligen i oktober.

Man fick akta sig att slakta gummen under den tid, han fränsgjorde som arlsdjur. (På hösten 15 okt - 15 nov. är deras tid). Då smakade köttet fränt, ("fick ram smak"). Den baggen ha de slaktat under tiden han rissade. Köttet är så ramt så, "kunde man säga.

Alla lammen födas på våren. Svarta och vita

Blekkinge

5294 Uppr. A. L. Holmström
Kvartsnärven

3.

Brikne M

Öljehuset 1936

är vanligast. Får med bruna fläckar (ett ynk
stänk") och helt grå får har meddel. isottlagit.
"Vi hade helt vita hemma. Grannen Mats Olyson hade
helt svarta. Detta är mycket sällsynt." Det var bra
att blanda ihop vit ull och svart ull. Garnet blev
grått och färdig inte meddel. har själv kardat
samma vit och svart ull. "Vi bytte oss till
svart ull." Det var bra, att ha svarta får, då
garnet ej behövde färgas. Men man tillgrip
några medel för få svarta får. "Jakobs bro-
kiga kläddar kom inte till användning."

Lovliga lantbrukare fick ull
öns till salu. Ull och stickgyle byttes mot
filtar. Man får lämna sin ull till handlaren,
som skickar bort den till fabrik, och sedan får
man "lossa ut" den färdiga varan, d. v. s.
betala arbetslönen. Dessa måste betalas kontant,

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ber.

Comeli
Hansson

7-1872

Öljehuset

5294 ^{kyrk} A.C. Rehnström

Son av Amalia Rehnström

Född 1872 Fjällhult

4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stehinge
Bäckens
Olyshult 1936

och varierar l.w. för fittar mellan 14-14 kronor.

1 mark ull = 1 skålpund ren ull.

1 grå vardagsfitt = 1 kg ren ull + 2 kg stickulle

1 vitare fitt (stickulle) = 3 kg. ull.

1 halvstapelfitt (ganska bra, värd ungefär 3-4 kr.) =
= 1 1/2 kg. ull + 1 1/2 kg. "socka" (= stickulle)

Man får ett kvitto, när man lämnar
ull, och sedan får man vänta en 14 dagar-
-1 månad. Sedan, när fabriken bearbetat
det (förutom fittar även kostymer och
dräkttyger, "ullgarnsverken"), får man gå
och "lossa ut" fittan.

1. Ull användes även som lön.

En piga fick kringlor, en stor brödkaka,
en pannkaka och 1 mark ull.

1 kg = 2 skålpund (35 ort)

1 mark = 100 ort.

Pomliga fick 1 mark ull, andra fick 2. (Fru Herstin
Månsson fått detta.)

Drängar fick också ull och lät spinna
detta till vita hosor.

Ull kunde även tåmnas som er-
sättning för dagsverken t. ex. potatisplockning. Bond-
morand tog då ner med branden i ullhögen
och gav rikligt åt den, som var duktig.

En kvotmodagsverke = $\frac{1}{4}$ mark ull (25 öre ungefär.)
Lönen berodde på den, som arbetade, och den,
som gav. Under slutet av 1800-talet, men ej
under 1900-talet har sådant kommit i fråga.

Vår och höst klipptes fåren i
slutet av april, när de skulle ut på bete,
och i slutet av oktober.

När det kliar, "lekas sig" fåren upp åt
snibuskarna. Barren fastna då iullen, och det är svårt

att få den fri från detta.

Lären trättades hela först. Ullen forskade
lättare på kroppen. En del trätta uller och
torka den i såll i solen eller utbredd
på marken.

Trätningen är först tillgick såhunda: En stor gryta
vatten värmdes. Sedan tog man en stor balja eller
ett kar. (Hemma hos oss tog vi det stora saltkaret
av sk.) Först ställdes kar på alla fyra. Trä man
behövdes för att hålla det. Först vröstes därefter
med vatten och uller kramades och sköljdes.
Först fick sedan springa i det fria till forsk-
ning och klipptes sedan.

Det är bekrämmande att trätta uller,
men lättare att breda den, då den var
trättad på först. Senast blev den "hoplamrad"
(= hopstord.)

Örträddad ull.

Pälsfären klipptes någon tid, innan de slaktades, så attullen skulle himma bli krusig och pälsen tät och varm. Ullen var nästan himslång. (Klippningen gjordes bara lite tidigare, en 14 dag innan den vanliga tiden, ej efter potatisplockningen.) Lamm och får klipptes ännu dagen innan de slaktades, men dessa skinn blevo ej pälsskinn.

Ullen på sären (= "lår," "lör.") är kortare

och anses sämre än höstens. Höstens ull kallades ull och betingade högre pris. Den var längst, mjukast och renast, då fåren gått ute på sommaren. På vintern hade ullen blivit smutsig i ladugården.

Ull från gamla får anses nog bäst. Bäst är nog ullen "något när liden," kanske lite längre på lammen på hösten.

Färklipningen tillgick sålunda:
Framfötterna och ett bakken bands samman, och sedan lades fåret på en bred bänk (slaktstolman) eller på ett par bräder. Om fåret var oregertigt, fick någon sitta vid huvudet och hålla det, eljest kunde man vara ensam. Man höll Fila i vagnbod, ladugård, stall eller på toge. Även på gården eller i porten kunde färklipningen ske.

Man började klippa först på halsen eller

på huvudet. "Rumpan" lämnades till sist, och
en lofs (svanslofsen) lämnades på den till
pyrtnad. En del började på bakbenet och
klippte framåt huvudet och sedan den
andra sidan och slutade vid svansen.

Färdens bön. (enligt fru Hulda Karlsson, Öljehult
fd. i Belganet år 1887)

Klipp mig höst
och klipp mig vår,
men klipp ej
mitt bringehår!

Färd köp nämligen in i bringehåret
för att ej frysa om frambenen.
Även lite ull lämnades kvar på
huvudet ibland.

Ullen hängde ibland samman på hela sidan

efter klippningen, eljest som det föll sig.

Man brukade ge färst salt och bröd
(ibland ull på en biörbit), sedan det klippts.
Ävenså fick det en klapp och en smekning.

Ullne med Frä käkar och ring
(= handtag) användes.

Ägare Botilda Håkansson, Oljehult.

Färdklippning var i huvudsak kringfogra.
Lårull och halsull lades för sig (kortare och
sämre, lårullen ofta smutsig.) Kroppens ull
ansågs bättre.

Ullen förvarades i kistor, påsar eller högar.
*Sålla enligt kyrkovärden Skriv endast på denna sida! Herribert Andersson, Oljehult.

på vind eller "farskloft" (= snurrande hall.)

Den längsta ullen användes till varp och den sämre till inslag.

Kardning. På hösten, nov-dec kardades och spanns ullen, så att man kunde sticka varma trosor till jul. I november hade man "kardgille", då man samlades och kardade den gårdens ull som bröde gillet. (För "rivegille", då politisen revs.) Kardvisan sjöngs då. Den gick på en läst melodi. (Fyrårs bortglömd.)

Ullen nappades, förkades och värmdes. Den var då lättare att arbeta. Sedan grovkardades ullen med handkardor (se bild!) Först "förkardning" eller "grovkardning", sedan "storkardning" (efter-) eller "renkardning". En kardmakare gjorde kardarna. De voro haddarbitade med piggar av stål, fästas i läder botten.

a

b

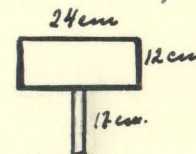

c

En Kerstin Månsdotter i fm Hilma Tjängren kardare ull.
Kardorna användas fort framme. Piggarna fastsatta på läder. Träslag = böks.
Tid kardningen breddes ullen på den pua (Må se bild!)
kardskivan och kardades med den andra.
Grovkardans stältaggar voro grövre, tätare och glesare
än finkardads.

Ullsträngarna (eller "kardorna") ledas i en
hög. Sedan hölls "kardorna" under armen, en hel balle,
och sedan noppade man dem i en korg, ett såll

Skriv endast på denna sida!

eller på en soffa. "Flaska eller noppa ullen" sade man. Andra uttryck möjligen i andra gårdar.

Om kardade ullen värmdes ej särskilt, men man ville hålla den varm, då den då var lättare att spinna. Man hade den därför i uppvärmda rum.

Karda fint = renkarda.

Man värmdes ibland kardorna. Dessa lades vid spisen eller hölls över spistågan.

Vid fin kardningen bearbetades ullen mera och rullades ihop till en smal rulle, som gjordes med kardorna. Lådarna kallades "kemlor" (uttal Gēmlor), och voro färdiga till spinning.

"Stäta kemlorna väl, så man kan spinna." De skulle ligga raka och fina, ej fjockare än två fingrar. Annars blev tråden ej fin och jämn.

Man fick två ullsträngar (kemlor)

är en prätaggning, en ullsträng på överkardan och en på underkardan.

De fina ullsträngarna (= kemlorna el. efterkardorna el. renkardorna) lades i ett kälafat el. ett säll. På de ställen, där man kardade och spann mycket, hade man särskilda korgar.

Färgning: En del färgade uller, en del garnet. Garnet blev mörkare, om uller färgades. Man färgade mest svart. Aldrig färgning av grått garn i hemmet. Detta fick man genom blandning av vitt och svart garn. Man blandade före grovkardningen. En fofs vitt ull och en fofs svart lades på kardan. Hälften av varje eller $\frac{1}{3}$ svart och $\frac{2}{3}$ vitt. Garnet blev för grått, om man hade för mycket svart. Hade man riklig tillgång på svart ull, tog man hälften av varje. Garnet blev då rätt mörkt grått. Den vita och den svarta uller breddes ut jämsides på kardskivan. Bäst tog man en smalare

Blekinge
Borås
Björnsåsa
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

stemma svart ull jämte den vita bredare.

Ullkardningen utfördes oftast av husets kvinnor. En gumma i Ögshult, Kirstin Månsson, hämtar än i dag hem ull från gårdarna i trakten och kardde och spinner den hemma. Hon får här för dels matravar och dels pengar i avlöning. (Enligt uppgift av N. M. får hon 1:50 per kg, men spinner utan särskild lön åt bekanta.)

Stickulle och ull lämnas ännu till handlanden och skickas till fabriek. Ej bytte mot andra varor än yllevaror.

Ännu upptöpare av ull och stickulle ses omkring. Ännu här lämnas garn och filtar i utbyte.

Stickullet bereddades vanligen vid fabriek och ej i hemmen. Meddelaren hört, att i forna tider skallades och kärnades stickullet, men hon

har själv aldrig varit med därom. Det upprivna stickyllet blandades med ull, när det renkardades. När det var spunnet, kallades garnet "sockagarn" eller "upprivagarn." Endast K. Månsson trätades stickyllet först, klippes i små remsor, rest i kardades sist.

a

b

Spinnrocken
användes
förtfarande.

När de hade spunnit,
tyckte de garnet.
(enl. mor En Månsson)

Förä spinnrocken.

Kerstin Månsson
född 1859 i Backeryd.

F. Kerstin Månssons
lilla stuga.

c

Skriv endast på denna sida!

Nöthår.

Hårgarn användes dels till Fäcken dels till mattor s.k. "skinnatösmattor."

En del tog reda på håren, då de ryktade eller kardade kreaturen eller tillvaratog arfall vid pälsarnas fällning på vären. Men man kunde också få köpa hår från garverierna.

Man blandade "skinnatöst" med ull för att lättare kunna bearbeta det. Det blev då segare. Annars var det för skört, så att det brast.

En hästtäckan gjordes av skinnatö (nu använder man hästfiltar.)

Inga getter förekommo i denna hästtäckan utom i enstaka fall.

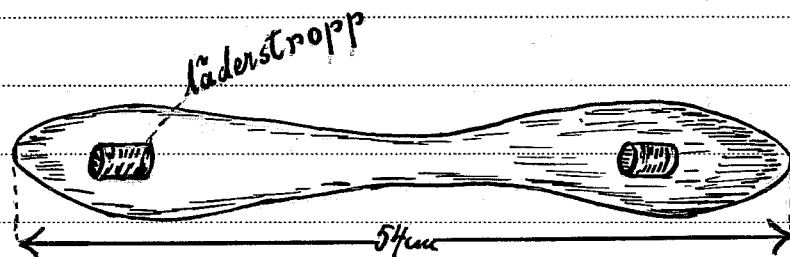
För många år sedan gingo "judar" omkring och köpte hästflåtar till lårflåtar, men ej till spånad.

Oljshult.
Brakus hd.
Ml

5294

Lära hilla

Ägare: Joh. Håkansson, Gumma-
gölsmåla.

Hillan sättes med stropparna om fä-
rets ben, om ena fram- och bakbenet med strop-
parna inåt, så att hillan sitter utanför benen.
Stroppen trådes om benet och fastspikas på ytt-
residan av hillan. Sena göres av lätta trä-
slag (här gran). Hillan påsättes, för att faren
ej skola hoppa över gårdsgrändarna.

17, 6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ordsfär.

Man äter lika gärna jälv, som man ser sina
barn svälta.

Den är lätt att locka,
som eller vill hoppa
i sirapukocka (= krukka).

Den första Fimmen i galgen är den
säraste. (Antagligen fr. Skåne.)